



# RINGVIRKNINGER AV HAVFISKETURISME I NORGE

Kveite fisket utenfor Sørøya. Foto: Big Fish Adventure

# Forord

På oppdrag for NHO Reiseliv har Menon Economics belyst de økonomiske ringvirkningene fra havfisketurisme i Norge, og sammenlignet verdiskapingen fra fisketurisme med tradisjonelt næringsfiske målt etter ressursuttaket. Mer spesifikt er det gjennomført to analyser:

1. Ringvirkningsanalyse av sysselsettings- og verdiskapingseffekter fra havfisketurisme.
2. En sammenligning av ringvirkningene fra havfisketurisme og tradisjonelt næringsfiske, målt etter ressursuttak.

Vi vurderer i tillegg om effektene av ringvirkningsanalysen gir noen argumenter for justeringer av reguleringen av havfisketurisme.

Covid-19-pandemien har hatt store negative virkninger på havfisketurismen i 2020 og 2021. Det er grunn til å tro at virkningene av pandemien på havfisketurisme er midlertidig, og at aktiviteten i næringen vil ta seg opp igjen senere. På den bakgrunn er beregningene våre gjort med utgangspunkt i tall fra 2019-sesongen.

Prosjektet har vært ledet av Oddbjørn Grønvik, med Jonas Erraia som prosjektansvarlig. Rapporten har vært kvalitetssikret av Sveinung Fjose.

Menon Economics er et forskningsbasert analyse- og rådgivningsselskap i skjæringspunktet mellom foretaksøkonomi, samfunnsøkonomi og næringspolitikk. Vi tilbyr analyse- og rådgivningstjenester til bedrifter, organisasjoner, kommuner, fylker og departementer. Vårt hovedfokus ligger på empiriske analyser av økonomisk politikk, og våre medarbeidere har økonomisk kompetanse på et høyt vitenskapelig nivå.

Vi vil takke NHO Reiseliv for et spennende oppdrag. Vi takker også alle intervjuobjekter for gode innspill underveis i prosessen.



Februar 2022

Jonas Erraia  
Prosjektansvarlig



Foto: Lauklines Kystferie AS

Side 5

1. Sammendrag og bakgrunn

Side 10

2. Ringvirkningsanalyse

Side 16

3. Sammenligning av ringvirkninger  
fordelt etter ressursuttak

Side 20

4. Havfisketurisme og reguleringer

Side 24

Vedlegg

- Referanseliste og intervjuobjekter
- Bakgrunn for ringvirkningsanalyse
- Metode for sammenligning etter ressursuttak

# 1. Sammendrag og bakgrunn



Foto: Saltstraumen Brygge

Menon Economics har på oppdrag fra NHO Reiseliv kartlagt den økonomiske betydningen av havfisketurismen, herunder en analyse av ringvirkningene fra bransjen.

Havfisketurisme er en bransje innen reiselivsnæringen som tilbyr et reiselivsprodukt hvor natur og ressurser kombineres. For innbyggere og lokalsamfunn gir havfisketurismen et utvidet næringsliv sammenlignet med et alternativ uten.

Havfisketurismen i Norge gir grunnlag for besøk og overnattinger i norsk reiselivsnæring. Anslått antall gjestedøgn innen havfisketurisme i 2019 er om lag 1,4 millioner fordelt mellom de omtrent 750 registrerte bedriftene i Fiskeridirektoratets register.<sup>1)</sup> De overnattende gjestene blir i snitt værende i 7 netter, men det er også en del besøkende hos noen havfisketurismebedrifter som ikke benytter seg av overnattingstilbudet. Det anslåtte antallet gjester som har vært innom bedriftene som knytter seg til havfisketurisme er omtrent 200 000.

Ringvirkningsanalysen vier samlede sysselsettingseffekter på **1 550 årsverk** i 2019-sesongen. Analysen viser at nær **800 av årsverkene** knytter seg til direkte sysselsettingseffekter i havfisketurismebedriftene. Det estimeres at ringvirkningene fra næringen gir en verdiskaping på mer enn **1,4 mrd. kroner**. Verdiskaping er enkelt sagt summen av lønn til arbeidere og profitt til bedrifter. Ringvirkningene er aller størst i Troms og Finnmark, men er også betydelige i fylker som Vestland, Nordland og Trøndelag.

I rapporten måler vi også ringvirkningene i forhold til næringens ressursuttak, og setter dette tallet i forhold til det korresponderende forholdstallet fra tradisjonelt næringsfiske. Sammenlignet med tradisjonelt næringsfiske, er effektene nær mellom 20-30 ganger når vi vektet ringvirkningene på det estimerte ressursuttaket.

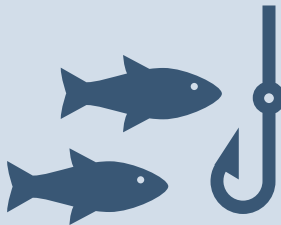
Samtidig som den seriøse og registrerte delen av bransjen legger grunnlag for viktig aktivitet, finnes det useriøse aktører som er mindre opptatt av å følge lover og regler. Derfor har vi avslutningsvis en kort drøfting omkring havfisketurisme og regulering i fremtiden. På kort sikt tror vi det er lurt å **la de gjeldende reglene virke noe lenger**. Det har de siste årene vært gjennomført forholdsvis betydelige endringer i reguleringen av havfisketurisme, og det vil være nyttig å trekke lærdommer fra flere normalsesonger (altså når koronapandemien er forbi) før man foretar nye endringer.

På lengre sikt tror vi at det kan være mye å hente på **mer målrettet kontroll** av havfisketurisme fra Fiskeridirektoratets side, for å legge til rette for at havfisketurismen i størst mulig grad foregår i regi av seriøse aktører. Dette bør gjøres på en måte som er lite inngripende for de seriøse bedriftene som følger rutineene, samtidig som det er effektivt for å luke ut de mer useriøse. Dette kan gi bedret sameksistens mellom havfisketurismen og den tradisjonelle fiskerinæringen, samtidig som man legger til rette for større lokale ringvirkninger fra havfisketurismen. Hvis kontrollgevinsten ikke kan oppnås gjennom mer effektiv oppgaveløsning i Fiskeridirektoratet, vil det forde endret prioritering av Fiskeridirektoratets ressurser eller økte bevilgninger til direktoratet. I denne analysen har vi ikke foretatt noen vurdering av ressursprioritering til Fiskeridirektoratet eller andre offentlige etater, men peker på at økt innsats på dette området kan gi økt måloppnåelse for bærekraftig og lovlig aktivitet innen havfisketurisme

1) Turistfiskebedrifter som er registrerte i merverdiavgiftsregisteret, har inntekt basert på havfisketurisme på minst 50 000 kroner per år og disponerer minst ett utleiefartøy har plikt til å registrere seg i Fiskeridirektoratets register over turistfiskebedrifter. I tillegg kan visse bedrifter utover dette frivillig registrere seg. Tallet på 750 omfatter alle bedriftene.

### Leseveiledning

- Vi starter med å gi en **kort introduksjon til havfisketurisme**, formålet med undersøkelsen og noen særtrekk ved denne bransjen.
- I det andre kapitlet vil **ringvirkningsanalysen** presenteres. Denne analysen estimerer de samlede sysselsettings- og verdiskapings-effektene som følger av havfisketurismebedriftenes aktivitet. Dette inkluderer både de direkte og indirekte effektene.
- I det tredje kapitlet presenterer vi **en sammenligning av ringvirkninger med den tradisjonelle fiskerinæringen**. Dette er en øvelse som er ment å synliggjøre verdiskapingen fra turistfiske målt opp mot ressursuttaket.
- I det fjerde kapitlet drøfter vi overordnet om den foregående gjennomgangen gir argumenter for **endringer i reguleringen av havfisketurisme**.



Turistfiskeanlegg på Nordarnøya, Gildeskål. Foto: Arnøy Brygge AS

### Formålet med undersøkelsen

Havfisketurisme er en bransje innen reiselivsnæringen som tilbyr et reiselivsprodukt hvor natur og ressurser kombineres på en særegen måte. For innbyggerne og lokalsamfunn gir bransjen et utvidet næringsliv sammenlignet med et alternativ uten. I tillegg legger forbruket til gjestene som besøker turistfiskebedriftene grunnlag for ringvirkninger hos øvrig næringsliv i nærheten. Målet med denne rapporten er å tallfeste disse ringvirkningene fra havfisketurisme i Norge.

Samtidig finnes det tilfeller av interessekonflikter mellom havfisketurismen og tradisjonelt næringsfiske. Uenigheter om ressursutnyttelse og aktivitet på fiskefelt, kan gi opphav til konflikter. Derfor er det viktig å få synliggjort ringvirkningene fra aktivitetene fordelt på ressursuttaket, altså hvor store ringvirkninger som kan knyttes til hver kilo fisk som fanges innen næringsfiske og turistfiske.

I denne rapporten fokuserer vi på havfisketurisme som skjer i regi av bedrifter som er registrert i Fiskeridirektoratets register. Havfisketurisme som skjer i egenregi eller hos bedrifter som ikke er omfattet av registreringsordningen faller utenfor analysen.

I beregningene i rapporten fokuserer vi på effekter fra 2019-sesongen. Begrunnelsen for dette er at 2020- og 2021-sesongene ble kraftig påvirket av Covid-19-pandemien. Pandemien har påvirket reiselivsnæringen verden over, og havfisketurismen i Norge er intet unntak. Samlet sett har besøket fra turister falt kraftig i 2020- og 2021-sesongene sammenlignet med 2019, og dette kommer tydelig fram gjennom utviklingen i bedriftenes omsetningstall for disse årene. Som en referanse til verdiene og ringvirkningene som havfisketurismen vil kunne gi opphav til i framtiden, er vi derfor av den klare oppfatning at 2019-tallene er det mest relevante sammenligningsåret.

### Spørreundersøkelse til havfisketurismebedrifter

*I forbindelse med dette arbeidet har Menon Economics distribuert en spørreundersøkelse til registrerte havfisketurismebedrifter i Norge. Bedriftene fikk spørsmål om en rekke økonomiske variabler, blant annet antall gjestedøgn, forbruk per gjestedøgn, andel av bedriftens omsetning som kommer fra havfisketurisme og mye mer. Spørreundersøkelsen ble sendt til 315 bedrifter som er oppført i Fiskeridirektoratets register for havfisketurisme. Undersøkelsen fikk 83 svar, som gir en svarprosent på 26 %.*



Havfisketurisme på Sørlandet. Foto: Sven Arne Thuestad

## Noen nøkkeltall om havfisketurismen

Under gjengir vi noen nøkkeltall om havfisketurismen. Tallene baserer seg på Fiskeridirektoratets register over havfisketurismebedrifter, Menons regnskapsdatabase og spørreundersøkelsen vi har utført i forbindelse med dette oppdraget (se forrige side).

## Om bedriftene og gjestene

I 2019 var det om lag 750 registrerte havfisketurismebedrifter. Gjennomsnittsbedriften har drevet med fisketurisme i 15 år. Om lag 70 prosent av omsetningen til bedriftene er knyttet til fisketurisme, og mange av bedriftene har kurs/konferanser, servering og overnatting uten fising som en viktig del av omsetningen sin. Om lag 90 prosent av gjestene som fisker, overnatter også hos bedriftene.

Blant bedriftene vi spurte i undersøkelsen var det i snitt 4 personer som arbeider per bedrift per år, og disse utfører hver i overkant av 2 årsverk. Kvinneandelen blant de sysselsatte i bedriftene er 54 prosent, altså litt over halvparten. Dette er på linje med de nasjonale tallene for kvinneandel i overnattings- og serveringsvirksomhet.

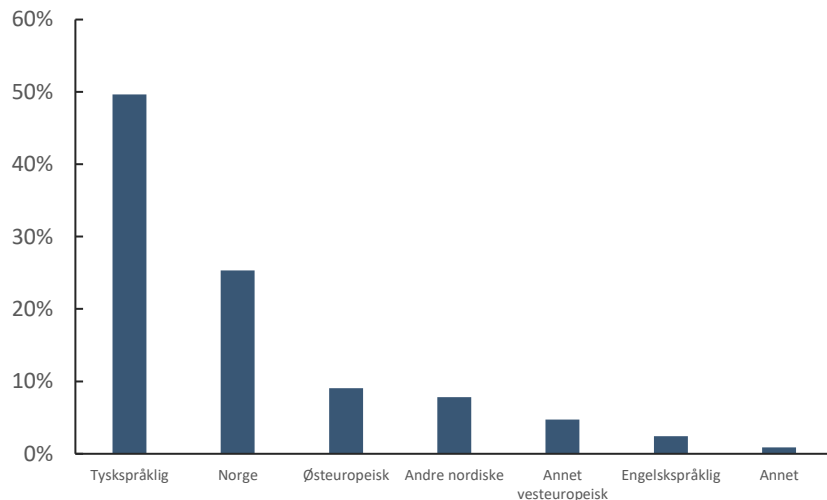
Anslått antall gjestedøgn innen havfisketurisme er i størrelsesorden 1,37 millioner. De overnattende gjestene blir i snitt værende i 7 netter, men det er også en del besøkende hos noen havfisketurismebedrifter som ikke benytter seg av overnattingsstilbudet. Det anslåtte antallet gjester som har vært innom bedriftene som knytter seg til havfisketurisme er omtrent 200 000. I 2011 anslo Norut basert på tall fra 2008 at det var omtrent 0,59 millioner gjestedøgn innen havfisketurisme fordelt mellom 434 bedrifter basert på tall fra 2008. Sett i sammenheng er tallet for antallet bedrifter og gjestedøgn henholdsvis omtrent 75 prosent og 130 prosent høyere fra 2008 til 2019. Dette skyldes dels vekst i næringen, men kan også forklares av annen beregningsmetode og annet tallgrunnlag i de to undersøkelsene. Tallene er derfor ikke direkte sammenlignbare.

Havfisketurisme er en svært viktig grunn til at turistene besøker bedriftene. Bedriftene oppgir i snitt at 79 prosent av gjestene har havfisketurisme som hovedgrunnen til sitt besøk, og hele 73 prosent av gjestene deres har fisketurisme som den utslagsgivende grunnen til at de besøker bedriften.

## Turistenes nasjonalitet

I undersøkelsen stilte vi spørsmål om fordelingen av gjestenes nasjonalitet. De tyskspråklige turistene er i klar overvekt – over 50 % av overnattningene skjer fra tyskspråklige turister. Nordmenn står for omtrent 25 % av overnattningene. Hele fordelingen av fisketuristenes nasjonalitet kommer fram av figuren under.

Figur 1: Fordeling av fisketuristenes nasjonalitet. Kilde: Menon Economics





## 2. Ringvirkninger fra havfisketurisme



Foto: Lauklines Kystferie AS

Her oppsummerer vi ringvirkningsanalysens viktigste resultater. I resten av kapitlet beskriver vi analysens funn i mer detalj.

- Resultatene fra denne ringvirkningsanalysen peker på at ringvirkningene fra havfisketurisme er betydelige og fordeler seg på mange fylker.
- Ved hjelp av Menons ringvirkningsmodell anslår vi at havfisketurismens samlede sysselsettingseffekter var på **1 550 årsverk** i 2019-sesongen. Analysen viser at nær **1 000 av årsverkene** knytter seg til direkte sysselsettingseffekter i havfisketurismebedriftene.
- Det estimeres at ringvirkningene fra næringen gir en verdiskaping på mer enn **1,4 mrd. kroner**. Verdiskaping er enkelt sagt summen av lønn til arbeidere og profitt til bedrifter.
- I overkant av **0,3 mrd. kroner** av verdiskapingseffektene knytter seg til turistenes forbruk hos annet næringsliv enn havfisketurismebedriftene.
- Ringvirkningene er størst i Troms og Finnmark, men er også betydelig i fylker som Vestland, Nordland og Trøndelag.

## Hovedresultater



Sysselsettingseffekter:  
**1 550 årsverk**

Verdiskapingseffekter:  
**1,4 mrd. kroner**



*Alle hovedresultatene inkluderer direkte og indirekte ringvirkningseffekter.*

## Om ringvirkningsanalysen

Aktiviteten i ulike næringer er tett bundet sammen. Det betyr at når etterspørselen øker i en næring vil det forplante seg i andre deler av økonomien gjennom næringens vare- og tjenestekjøp hos sine leverandører. Det samme er tilfellet for havfisketurismen. Når bedrifter og turister kjøper varer og tjenester vil det ikke bare føre til økt sysselsetting hos havfisketurismebedriftene og deres leverandører, men gjennom verdikjedekoblinger, også til økt sysselsetting og verdiskaping hos leverandørenes leverandører. Dette er visualisert i figuren til høyre. De summerte effektene for hele økonomien er det som kalles for ringvirkningseffekter.

Menon sin ringvirkningsmodell følger etterspørselsimpulsen fra havfisketurismens forbruk ti ledd tilbake i verdikjeden. Dette gjøres basert på Statistisk sentralbyrås kryssløpstabeller som viser vare- og tjenestekjøp mellom alle norske næringer. Som vist på figuren til høyre refererer direkte effekter til de ansatte i den analyserte næringen, mens indirekte effekter er effektene bakover i verdikjeden

Modellen inneholder dessuten en geografisk modul som fordeler ringvirkningene på kommuner. Dette gjøres basert på en såkalt «gravity»-metodikk. Dette bygger på et prinsipp om at vare handel mellom to kommuner bestemmes av to faktorer, nemlig størrelsen på næringslivet og avstanden mellom de to kommuner. Metoden for beregningene er forklart nærmere i vedlegg 1.

Resultatet av analysen blir et anslag på havfisketurismens samlede betydning for næringslivet i Norge. Dette kan illustreres både som sysselsetting- og verdiskapingseffekter.

Figur 2: Illustrasjon av effektene i en ringvirkningsanalyse. Kilde: Menon Economics



*Det er viktig å være oppmerksom på at en ringvirkningsanalyse er en såkalt bruttoanalyse. Bruttoverdiskaping er høyere enn netto verdiskaping. Brutto-verdiskaping inkluderer verdiskapingen som kommer som følge av aktiviteten i havfisketurismen, men den sier ikke noe om den alternative anvendelsen av arbeidskraft eller kapital som inngår for å realisere havfisketurismen. Hvis det er mangel på arbeidskraft vil en del av sysselsettingseffektene man kommer frem til i en ringvirkningsanalyse bli hentet fra andre næringer, og fører dermed ikke til en økning i samlet norsk sysselsetting.*

## Ringvirkninger fra havfisketurisme

I dette kapittelet beregner vi ringvirkninger av havfisketurismen Norge. Spesifikt ser vi på to ulike typer ringvirkninger. Den første er de **ringvirkninger som havfisketurismen skaper**, mens den andre er de **ringvirkninger som skapes av havfisketuristenes forbruk hos annet næringsliv**.

Ved å legge sammen de to kildene til ringvirkninger fra havfisketurismen, får vi det totale anslaget på ringvirkninger fra havfisketurismen. I det følgende anslår vi antallet årsverk og verdiskapingen som genereres fra havfisketurismen.

### Nøkkelbegreper

**Verdiskaping:** Verdiskaping (bruttoprodukt) er merverdien som en bedrift skaper etter fratrukk av vare- og tjenestekjøp og består av lønn til ansatte, overskudd til eiere og skatt til myndighetene. Verdiskaping måles som driftsresultat før avskrivninger (EBITDA) pluss lønnskostnader og kan der sees som summen av avkastningen på kapital og avkastningen på arbeidskraft.

**Netto verdiskaping:** Verdiskaping fratrukket avskrivninger.

**Årsverk:** Et årsverk er arbeidet som utføres av en arbeidstaker i full stilling i løpet av et år.

**Syssetsetting:** Syssetsetting er summen av lønnsøkninger og selvstendig næringsdrivende. Vi har ikke anslått antallet syssetsetting i denne analysen, men omtaler av og til anslaget på antallet årsverk som «syssetsettingseffekter».

**Ringvirkninger:** Ringvirkninger er et mål på en nærings totale økonomiske effekt. I tillegg til ansatte og verdiskaping i næringen, inkluderer ringvirkninger også syssetsetting og verdiskaping hos næringens leverandører. I denne rapporten omtaler vi disse som «direkte» og «indirekte» effekter, og summen som «syssetsettingseffekter» eller «verdiskapingseffekter».

## Datakilder

*Denne analysen bygger på data fra fire ulike datakilder. Den første er en populasjon av alle bedrifter som har rapportert til Fiskeridirektoratet at de har drevet med havfisketurisme i perioden 2016-2020. Databasen inneholder organisasjonsnummer, kommune, og antall fisk som er fanget og gjenutsatt per bedrift. Den inneholder også en nasjonal fordeling av fangst fordelt på arter.*

*Den andre datakilden er Menons regnskapsdatabase. Menon har gjennom mange år innsamlet data om samtale norske regnskapspliktige bedrifter. I dag inneholder databasen regnskaper på 500 000 foretak og 600 000 avdelinger. For hver enhet inneholder databasen fulle regnskaper, som innebærer at vi har data for utviklingen i antallet av ansatte, omsetning, driftsresultat, investeringer og verdiskaping. En stor andel av de bedriftene som driver med havfisketurisme i Norge er enkeltpersonforetak. I 2019 var det på landsnivå 750 bedrifter som er registrert innen havfisketurisme, der om lag 65 prosent er enkeltpersonforetak. For disse enkeltpersonforetak har vi lagt til grunn at deres omsetning og verdiskaping per ansatt er lik i de resterende bedriftene. Det er disse tallene som brukes til å estimere vare- og tjenestekjøp i næringen, som igjen legger grunnlag for ringvirkninger.*

*Den tredje datakilden er en spørreundersøkelse som Menon Economics har utført i forbindelse med denne analysen. Her har vi stilt havfisketurismebedrifter spørsmål om en rekke økonomiske variabler. Vi har blant annet spurt om antall gjestedøgn, forbruk per gjestedøgn, andel av bedriftens omsetning som kommer fra havfisketurisme og mye mer. Spørreundersøkelsen ble sendt til 315 bedrifter som er oppført i Fiskeridirektoratets register for havfisketurisme. Undersøkelsen fikk 83 svar. Basert på bedriftenes svar på gjestedøgn og forbruk per gjestedøgn kan vi estimere det samlede turistforbruket, hvilket er det som brukes som input i ringvirkningsmodellen.*

*Den siste datakilden er dybdeintervjuer som vi har utført med et utvalg havfisketurismebedrifter. Innsikt fra intervjuene er brukt til å kvalitetssikre vurderinger av hvordan de øvrige datakildene kan kombineres for å gi et godt anslag på ringvirkningene fra havfisketurisme.*

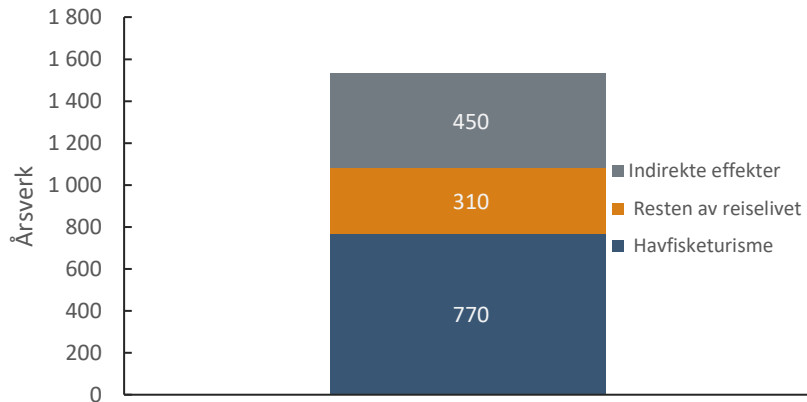
## Syssetningseffekter

Vi anslår syssetningseffektene fra havfisketurismen til å være over **1 550 årsverk** i 2019. Kildene til syssetningseffektene er vist i figur 3.

Rett rundt halvparten av disse er årsverk som knytter seg direkte til syssetning innen havfisketurisme. Det betyr at den største delen av syssetningseffektene fra havfisketurismen er å finne i bedriftene som er registrert som havfisketurismebedrifter.

I figuren er de direkte syssetningseffektene som stammer fra forbruket turistene har hos andre bedrifter i nærheten, plassert i reiselivsnæringen (utover havfisketurisme). Anslaget på denne effekten er i overkant av 300 årsverk. 450 årsverk knytter seg til indirekte effekter, altså induserte effekter hos leverandører til havfisketurismebedriftene.

Figur 3: Syssetningseffekter fra havfisketurismen. Kilde: Menon Economics

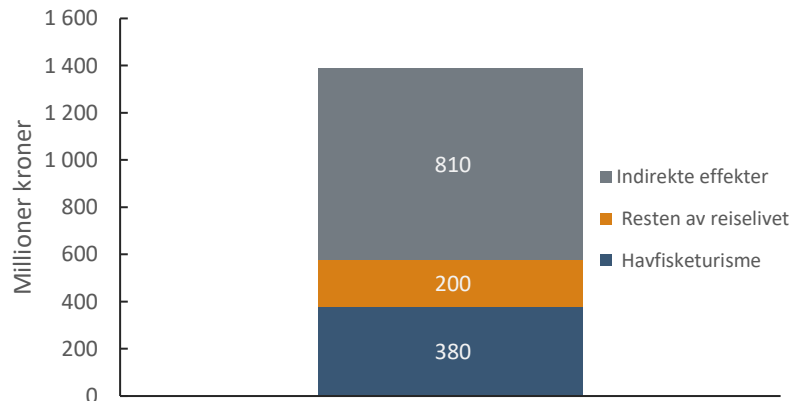


## Verdiskapingseffekter

Vi anslår at havfisketurismen i 2019 genererte verdiskapingseffekter på **over 1 400 millioner kroner**. Kildene til verdiskapingseffektene er vist i figur 4.

380 millioner av verdiskapingseffektene knytter seg til direkte effekter fra havfisketurisme. 200 millioner er effekter som tilfaller øvrig reiseliv og som stammer fra havfisketuristenes forbruk hos andre bedrifter. 810 millioner er indirekte effekter, og er den andelen av verdiskapingen fra havfisketurisme som havner hos leverandører til havfisketurismebedriftene.

Figur 4: Verdiskapingseffekter fra havfisketurismen. Kilde: Menon Economics

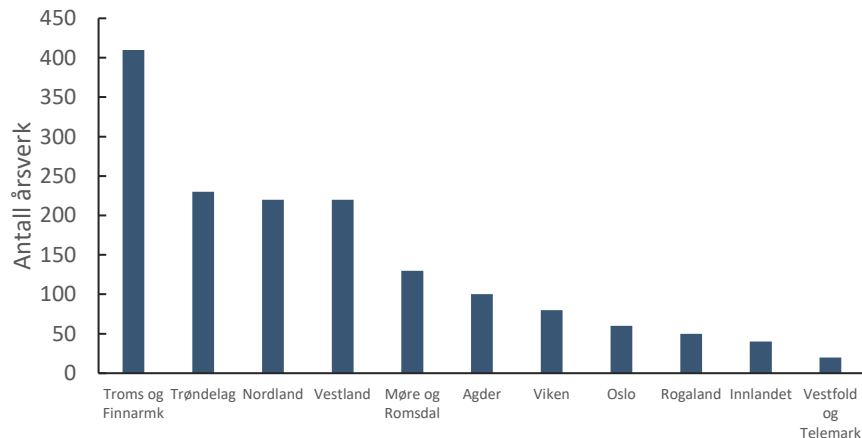


### Sysselsettingseffekter

Figuren under angir fylkesfordelingen av sysselsettingseffektene fra havfisketurisme. Havfisketurismen skaper **størst sysselsettingseffekter i Troms og Finnmark** – 410 årsverk i 2019. Effekten er også betydelig i Vestland, Nordland og Trøndelag. Havfisketurismen skaper rundt 220-230 årsverk i hvert av disse fylkene, medregnet ringvirkninger.

Havfisketurisme genererer også sysselsetting i fylker uten direkte aktivitet innen havfisketurisme, som Oslo og Innlandet. Grunnen til dette er at det indirekte tilflyter ringvirkninger til næringsliv som leverer varer og tjenester til havfisketurismebedriftene.

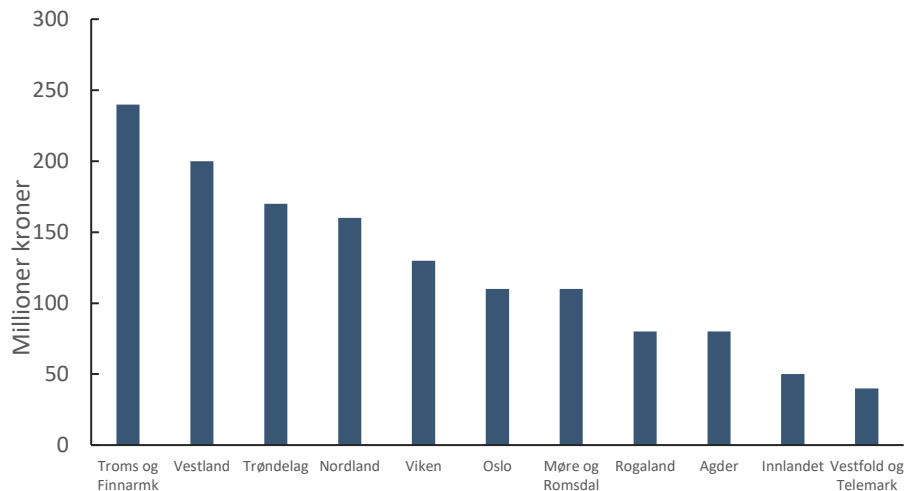
Figur 5: Fylkesfordeling av sysselsettingseffekter fra havfisketurismen. Kilde: Menon Economics



### Verdiskapingseffekter

Også verdiskapingseffektene er sterkest i Troms og Finnmark, med nær 250 millioner kroner i verdiskaping (inkludert ringvirkninger) i året. Her er avstanden til de andre fylkene mindre enn for sysselsettingseffektene. I Vestland beregninger vi verdiskapingen til å være 200 millioner kroner. Trøndelag havner på tredjeplass med en verdiskaping på 170 millioner kroner, like foran Nordland med 160 millioner kroner.

Figur 6: Fylkesfordeling av verdiskaping fra havfisketurismen. Kilde: Menon Economics



## Oppsummering og tilleggstraktninger

Havfisketurismen gir opphav til ringvirkninger der havfisketurismen foregår, men også i annet næringsliv som leverer varer og tjenester til bedriftene. Anslaget for 2019 er at næringen gir opphav til 1 550 årsverk nasjonalt, med en samlet verdiskaping i størrelsesorden 1,4 milliarder kroner.

Dette er ringvirkninger fra et nasjonalt og fylkesfordelt perspektiv. Det er viktig å presisere at vi ikke har anslått den lokale betydningen av den enkelte havfisketurismebedrift. Det er likevel grunn til å tro at denne i mange tilfeller vil være betydelig. Særlig for de aller minste kystsamfunnene med en havfisketurismebedrift, kan en enkeltbedrifts bidrag være svært viktig for lokalsamfunnet. Havfisketurisme representerer dessuten også en arbeidsplass hvor kvinner i større grad deltar enn i andre deler av næringslivet.

I noen tilfeller kan det langt på vei være rimelig å regne havfisketurismebedriften som en hjørnesteinsbedrift – som både gjennom økonomiske nøkkelvariabler, men som også gjennom innsats fra de ansatte i bedriften er med på å skape aktivitet av avgjørende betydning for lokalsamfunnet. Dette inntrykket er også tydelig befestet gjennom intervjuene vi har gjennomført med representanter for bedriftene.



Turistfiskeanlegg på Sørøya, Hasvik. Foto: Big Fish Adventure

### 3. Sammenligning av ringvirkninger fordelt etter ressursuttak



Foto: Heggdal Fjord- og Fiskeferie



## Ringvirkninger fra havfisketurisme og næringsfiske fordelt etter ressursuttak

Tradisjonelt næringsfiske og havfisketurisme er begge næringer som er tuftet på uttak av en betinget fornybar ressurs – fisken i havet. Fiskeressursen er fornybar så lenge uttaket er bærekraftig, og i Norge ivaretas dette ved at det legges ulike former for begrensninger på uttaket av fisk. Både havfisketurisme og tradisjonelt næringsfiske gir opphav til økonomiske ringvirkninger. Samtidig vet vi at det kan være interessekonflikter mellom havfisketurismen og den tradisjonelle fiskerinæringen.

Det er også store forskjeller mellom aktivitetene. Næringsfiske handler fra et bedriftsøkonomisk perspektiv grunnleggende sett om å fiske en gitt kvote mest mulig effektivt. Havfisketurisme handler derimot om å tilby en reiseopplevelse, hvor mengden fisk som høstes typisk ikke vil være det avgjørende for opplevelsen og hvor et helhetlig tjenestetilbud gjerne vil være en viktig komponent av forbruket. Det er med andre ord ikke mengden fisk som fiskes i havfisketurisme som er utslagsgivende for de ringvirkningene som utløses.

Det høstes like fullt av samme ressurs, men aktivitetene reguleres på vidt forskjellige måter. For kommersielt fiske er det strenge begrensninger for deltakelse i næringen med fartøyskvoter som definerer maksimaluttaket for den enkelte. Fiskerinæringen er også regulert strengere med hensyn til krav til utstyr og sikkerhet og fangsthåndtering. Fordi allemannsretten står sterkt i Norge, er det ikke samme form for begrensninger på fritidsfiske, og i forlengelsen av dette, turistfiske. For havfisketurismen gjelder de samme begrensningene som fritidsfiske generelt, med tillatelse til fangst til eget forbruk og forbud mot fangst for videresalg, påbudt gjenutsetting av fangst utenfor minste- og maksimalmål og annet. Begrensninger på utførsel av fisk fra landet påvirker også havfisketurismebransjen. Enkeltbedrifter i havfisketurismebransjen må dessuten registrere seg i Fiskeridirektoratets turistfiskeregister når omsetningen overstiger 50 000 kroner.

Selv om reguleringen av de ulike måtene å utnytte fisken på er ulik, er den grunnleggende interesseavveiningen at den ene anvendelsen av ressursen legger begrensning på anvendelsen av den andre. Om man åpner opp for at en større andel av ressursene kan tas ut på den ene måten, blir det i prinsippet mindre å ta ut på den andre måten.

Et interessant spørsmål er derfor i hvilken grad verdiskaping, sysselsetting og ringvirkninger kan knyttes til de ulike måtene å ta ut ressurser på. I dette kapittelet anslår vi derfor hvor mye verdiskaping, sysselsetting og ringvirkninger som kan knyttes til de ulike aktivitetene, regnet per kilo fangst.



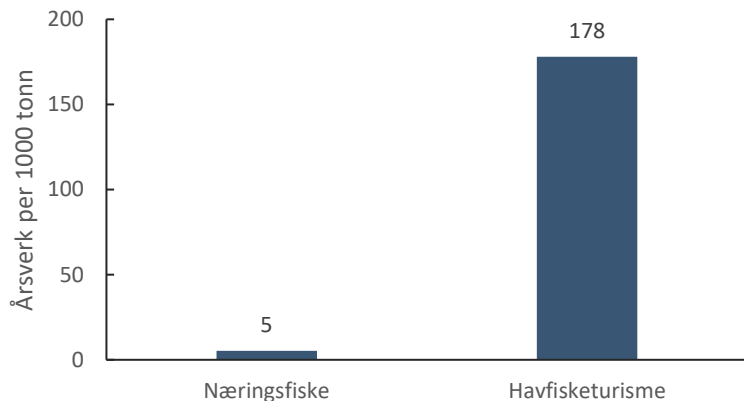
Foto: Visit Norway

1) I Fiskeridirektoratets statistikk oppgis fisketuristene bare antallet av arter som fangstes. Det oppgis videre hvor mange fisk som tas i land og hvor mange som gjenutsettes. Vi må derfor anslå gjennomsnittlig vekt og overlevelsesrate for å få sammenlignbare tall med fangststatistikken for næringsfiske. Forutsetningene våre er forklart i vedlegg C.

## Sysselsettingseffekter etter ressursuttak

Ved å fordele sysselsettingseffektene fra næringsfiske og havfisketurisme på ressursuttaket deres, finner vi næringenes anslåtte årsverk per fangst. Resultatet er gjengitt i figuren under:

Figur 7: Årsverk per ressursuttak for næringsfiske og havfisketurisme, medregnet ringvirkninger.  
Kilde: Menon Economics



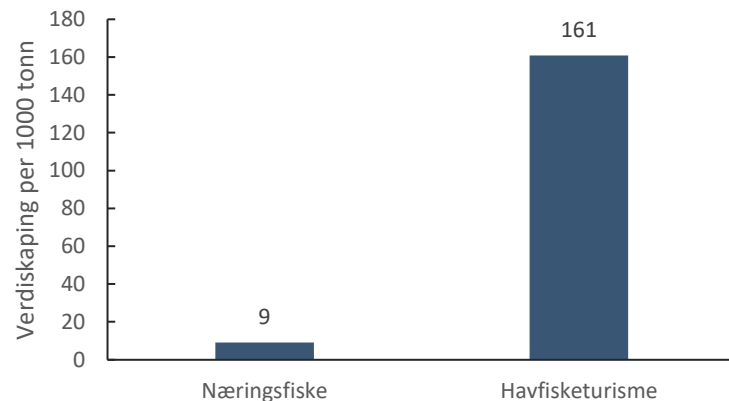
Den anslåtte sysselsettingseffekten fra havfisketurisme er vesentlig høyere enn fra næringsfiske, målt per ressursuttak. Mens det anslagsvis knytter seg i overkant av 5 årsverk per 1000 tonn fangst i næringsfisket, er det tilsvarende tallet for havfisketurisme nær 180 årsverk per 1000 tonn fangst.

Målt i forhold til ressursuttaket anslår vi at sysselsettingseffektene fra havfisketurismen er **over 30 ganger så høye** som i næringsfiske.

## Verdiskapingseffekter etter ressursuttak

På lik linje med sysselsettingseffektene, finner vi verdiskapingseffekter per fangst i de to næringene ved å dele verdiskapingen på ressursuttaket. De anslåtte verdiskapingseffektene per ressursuttak er gjengitt i figuren under:

Figur 8: Verdiskaping per ressursuttak for næringsfiske og havfisketurisme, medregnet ringvirkninger.  
Kilde: Menon Economics



Også verdiskapingseffekten fra havfisketurisme målt per ressursuttak er høyere enn for næringsfiske. Mens det anslagsvis knytter seg litt mer enn 9 millioner kroner i verdiskaping per 1000 tonn fangst i næringsfisket, er det tilsvarende tallet for havfisketurisme mer enn 160 millioner kroner per 1000 tonn fangst.

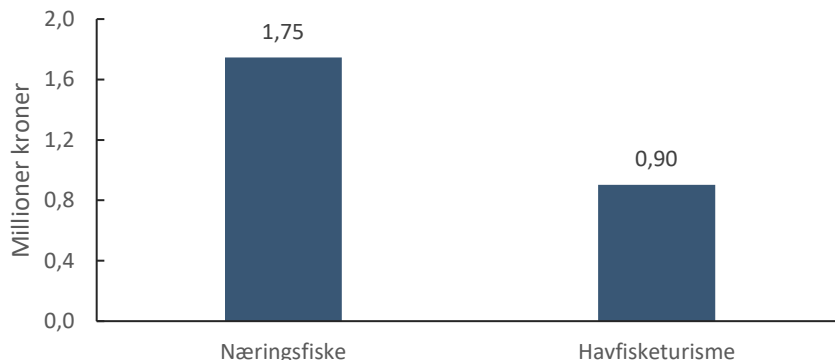
Målt i forhold til ressursuttaket anslår vi at verdiskapingseffektene fra havfisketurisme er **nesten 20 ganger så høye** som i næringsfiske.

## Produktivitetseffekter

I tillegg til å måle verdiskapingseffekter per ressursuttak, er det også interessant å belyse produktivitetsvirkningene i næringene, målt som verdiskaping per årsverk. Disse er synliggjort i figuren under.

Figur 9: Verdiskaping per årsverk for næringsfiske og havfisketurisme, medregnet ringvirkninger.

Kilde: Menon Economics



Medregnet ringvirkninger er verdiskapingen i næringsfiske 1,75 millioner kroner per årsverk. Innen havfisketurisme er verdiskapingen per årsverk medregnet ringvirkninger 900 000 kroner per årsverk. Verdiskapingen per årsverk i havfisketurisme er omtrent på nivå med det Menon finner i tilsvarende analyser av tradisjonelt reiseliv.

Tallene viser at verdiskapingen per årsverk er om lag dobbelt så høy per årsverk i næringsfiske sammenlignet med havfisketurisme. Dette kan sies å være motsatsen til funnet i de to foregående figurene. Det realiseres en betydelig verdiskaping til relativt lav arbeidsinnsats i næringsfiske, og verdiskapingen per årsverk blir derfor høy. Innen havfisketurisme er det en relativt sett høyere arbeidsinnsats, og derfor er verdiskapingen per årsverk i havfisketurisme lavere enn i næringsfiske.

## Oppsummering

Resultatene viser at **havfisketurismen gir relativt store ringvirkninger målt etter ressursuttak**. Sammenlignet med tradisjonelt næringsfiske, er effektene i størrelsesorden 20-30 ganger så store sett i forhold til ressursuttaket. Ringvirkninger fra havfisketurismen gir argumenter for at det er viktig å legge til rette for verdiskapingen som skjer i denne sektoren.

Den store forskjellen har sin forklaring først og fremst i at næringsfiske fra et bedriftsøkonomisk perspektiv grunnleggende sett handler om å fiske en gitt kvote mest mulig effektivt. Havfisketurisme handler derimot om å tilby en reiseopplevelse, hvor mengden fisk som høstes typisk ikke vil være det avgjørende for opplevelsen og hvor et helhetlig tjenestetilbud gjerne vil være en viktig komponent av forbruket. Det er med andre ord ikke mengden fisk som fiskes i havfisketurisme som er utslagsgivende for de ringvirkningene som utløses. Derfor vil også både verdiskaping og sysselsetting målt etter ressursuttak være veldig høyt for havfisketurisme. Målt i verdiskaping per enhet arbeidsinnsats er imidlertid næringsfiske en mer produktiv næring.

Det er viktig å presisere at denne øvelsen gir et aggregert bilde på effekter per ressursuttak. Her går vi eksempelvis ikke nærmere inn på de lokale gevinstene av å ha en viktig havfisketurismebedrift i et særlig fraflyttingsutsatt område med få alternative næringsveier, selv om disse kan være betydelige. Vi ser heller ikke på utfordringer knyttet til intensivt nærings-/turistfiske i enkeltområder som kan gå ut over viktige enkeltbestander eller andre brukskonflikter.

Det er videre viktig å presisere at anslagene er følsomme for noen forutsetninger man må gjøre i anslaget, og det er flere kilder til usikkerhet. Forutsetninger for beregningene vi har gjort i dette kapitlet er redegjort for i vedlegg C.

## 4. Havfisketurisme og reguleringer



Foto: Hitra Turistservice AS

## Regulering av havfisketurisme

Ringvirkningene fra havfisketurismen gir argumenter for å legge til rette for denne bransjen i norsk reiselivsnæring. Samtidig vet man at det finnes aktører som er mindre opptatt av å følge reglene, men heller legge til rette for en form for turistfiske som ikke følger regler om registrering og rapportering og i større grad handler om fangst av fisk for mengdens skyld.

Et interessant spørsmål er derfor om det kan gjøres grep i reguleringene for å legge bedre til rette for å realisere størst mulige gevinster fra turistfiske, balansert opp mot behovet for kontroll over og begrensning av useriøse aktører som i verste fall tilrettelegger for ressurskriminalitet eller annen ulovlig aktivitet som utførelse av for mye fisk.

## De betydelige endringene de siste årene bør få tid til å virke

Over de siste årene har de foregått en betydelig utvikling av regelverket innen havfisketurisme, jf. tekstboksen til høyre. Dette har blant annet resultert i den nye registreringsordningen for havfisketurismebedrifter.

Endringene som ble iverksatt nylig har i praksis bare fått få sesonger å virke på. Tallene fra 2020- og 2021-sesongene gir ikke representative tall, ettersom koronapandemien i svært stor grad har hatt innvirkning på aktiviteten innen havfisketurisme. Det betyr at den nye registreringsordningen i praksis bare har fått virke i to normale sesonger (2018- og 2019-sesongen), og tar man høyde for innkjøringstid, er det grunn til å tro at ordningen vil gi et mye bedre kunnskapsgrunnlag om man lar den virke i noen flere normale sesonger. Videre vil endringene som har skjedd innen utførelse av fisk også kunne påvirke omfanget av næringsaktiviteten, og det er lurt å la denne endringen virke i noe tid før man trekker konklusjoner og eventuelt gjør nye justeringer.

En første tydelig anbefaling fra vårt ståsted er derfor at det er lurt å la de nye endringene virke litt lenger før man trekker nye konklusjoner om framtidig regulering av turistfiskerier.

## Endringer i reguleringen av havfisketurisme de siste årene

*De siste årene har reguleringen av havfisketurisme gått gjennom flere endringer.*

*Forskrift om turistfiskevirksomheter spesifiserer blant annet krav til registrering av turistfiskevirksomheter i Fiskeridirektoratets register. Reglene gjelder alle virksomheter som har inntekt fra næring basert på turistfiske i sjø på minst 50 000 kroner i året og som disponerer fartøy til bruk i fisketurisme. Det er også lov å registrere seg frivillig i registeret om man ikke oppnår inntektskravet. Forskriften stiller en rekke krav, herunder:*

- *Bedriftene har ansvar for at gjestens fangster skal innrapporteres.*
- *Bedriftene skal informere turistene om regler som gjelder.*
- *Bedriftene må oppgi informasjon om antall utleiefartøy, antall sengeplasser, anlegget sitt mv.*

*Forskriften er ny fra 2018, og danner grunnlag for Fiskeridirektoratets statistikk over turistfiskebedrifter.*

*Gjennom forskrift om utførselsregulering av fisk og fiskevarer fra sportsfiske fastsettes reglene for hvor mye fisk som er fanget fra fisketurisme som kan fraktes ut av Norge. Forskriften er viktig for havturistfiskebedriftene, fordi muligheten til å kunne frakte hjem egen fangst er en viktig del av opplevelsen for mange fisketurister. Forskriften har vært endret fra 2018 og 2021, og per i dag er det kun de som kan dokumentere at fisken er fanget i regi av en turistfiskevirksomhet registrert hos Fiskeridirektoratet som kan ta fisk ut av landet. Det kan ikke fraktes ut mer enn 18 kg fisk, og dette kan kun gjøres to ganger i året.*

*I 2019 besluttet Riksadvokaten å heve bøtesatsene for ulovlig utførsel av fisk. Fra siste justering i 2012, hvor minstesats var 4000 kroner med en sats på 100 kroner per kilo fisk, ble satsene hevet til et minstebeløp på 8000 kroner og med en økende sats på 200 kroner per kilo fisk.*

## Utfordringer med «den useriøse» havfisketurismen

Selv om det er grunn til å la de nye endringene i reguleringene virke noe lenger før man gjør endringer i disse, ser vi rom for å forbedre reguleringen av havfisketurisme langs noen dimensjoner.

En utfordring som framheves både fra turistfiskebedriftene vi har intervjuet og representanter for fiskerinæringen, er det som gjerne omtales som den «useriøse» delen av havfisketurismen. Det dreier seg om aktører som legger til rette for uregistrert næringsvirksomhet som de egentlig er pliktige å registrere (eksempelvis om de har tilstrekkelig store inntekter for aktiviteten), om de legger til rette for ulovlig utførelse av fisk eller ikke opplyser turistene om reglene som gjelder for utførelse av fisk, eller som mer generelt kan sies å være mer opptatt av å tjene penger på havfisketurisme uten å se hen til at man driver næring basert på en naturressurs som må forvaltes helhetlig og deles med andre.<sup>1)</sup> Det pekes også på at dette ofte er aktører som i mye mer begrenset grad har interaksjon med lokalsamfunnet og som dermed også skaper mindre ringvirkninger (i form av både verdiskaping og sysselsetting) enn den mer seriøse delen av næringen.

Dette er i ytterste konsekvens en form for ressurskriminalitet. I tillegg til at det er belastende for ressursuttaket, representerer disse gjestene typisk gjester som ikke er med på å skape like store ringvirkninger, og som kan være med på å skade relasjonene mellom den tradisjonelle fiskerinæringen og den seriøse delen av havfisketurismenæringen, og kan bidra til negativ omtale av havfisketurismen i lokalsamfunnene. Det bør være et mål at forvaltningen av den nasjonale ressursen fisken i havet, innrettes på en måte som legger til rette for den lovlidige havfisketurismen og begrenser den useriøse delen av bransjen.



Foto: Sandland Brygge

1) Det kan også argumenteres for at disse ikke er en del av bransjen så lenge de velger å la være å forholde seg til de lover og regler som gjelder for den næringsvirksomheten de driver med.

## Mer målrettet kontrollinnsats

En løsning på utfordringene med «den useriøse» havfisketurismen kan være økt bruk av kontrollressurser fra Fiskeridirektoratets side. Hensikten bør være å få bedre kontroll på bedriftene som i større grad forsøker å omgå regelverk. Vi understreker her at dette bør gjøres på en måte som er lite inngripende for de seriøse bedriftene som følger rutinene, samtidig som det er effektivt for å luke ut de mer useriøse. Poenget med dette er ikke å begrense havfisketurisme, men å legge til rette for næringen gjennom å kanalisere aktiviteten inn til de seriøse aktørene.

Dette kan eksempelvis oppnås ved å kontrollere at rapporteringsrutiner er godt innarbeidet, at gjestene er informert om relevant regelverk og at nødvendig utstyr er på plass på båter og landanlegg. Gjennom målrettet kontroll av forhåndsdefinerte sjekkpunkter, bør dette være lite belastende for de aktørene som har orden i sine saker. Dette kan være med på å luke ut useriøse aktører og bygge bedre forståelse og sameksistens mellom den tradisjonelle fiskerinæringen og den seriøse delen av havfisketurismebransjen.

For å få til dette på en god måte, kan det være fornuftig med et samarbeid mellom den tradisjonelle fiskerinæringen og den seriøse delen av havfisketurismen. Fiskerinæringen må allerede forholde seg til omfattende reguleringer og kontroll, og har verdifull erfaring med forholdet mellom effektivitet og belastning av ulike typer reguleringer. Vi tror derfor det er lurt om havfisketurismen etablerer et samarbeid fiskerinæringen for å komme fram til løsninger for hvordan kontroll av deres næring kan utføres mest mulig effektivt.

Med en vellykket utføring vil dette kunne legge til rette for at en større andel av havfisketurismen foregår blant de seriøse næringsaktørene. Dessuten kan det føre til at havfisketuristene i større grad legger igjen verdier lokalt og bidrar til større ringvirkninger, fordi de seriøse bedriftene driver på en måte som er mer integrert del av lokalsamfunnet de holder til i. Hvis kontrollgevinsten ikke kan oppnås gjennom mer effektiv oppgaveløsning i Fiskeridirektoratet, vil det forde endret prioritering av Fiskeridirektoratets ressurser eller økte bevilgninger til direktoratet.

Det er også andre kontrollinstanser som kan bidra til økt grad av bærekraftig og lovlig virksomhet innen havfisketurisme. Både Skatteetaten, Tolletaten og Politiet har ansvar for oppgaver som påvirker den opplevde risikoen av å bryte regelverket, og derigjennom ønske om å drive ulovlig havfisketurisme. Økt kontrollinnsats innenfor disse områdene vil derfor kunne bidra til å øke risikoen av å bryte regelverket, og dermed også redusere omfanget av ulovlig havfisketurisme.

Vi presiserer at vi ikke har foretatt noen vurdering av hensiktsmessig ressursprioritering internt i eller overordnede budsjettammer til de nevnte offentlige etatene. Vi løfter her kun fram noen innsatsområder som kan gi økt måloppnåelse for bærekraftig og lovlig aktivitet innen havfisketurisme



Foto: Skjervøy Fiskecamp AS, Manta Mitrike

# Vedlegg



Foto: Skjervøy Fiskecamp AS, Manta Mitrike



- Norut. *Sjøfisketurisme i Norge – debatter, regulering, struktur og ringvirkninger*. Norut 1/2011.
- *Turistfiske i sjø – Vurdering av mulige forvaltningstiltak overfor næringsvirksomhet basert på turistfiske i sjø*. Rapport fra partssammensatt arbeidsgruppe 2011.
- Nofima og Menon (2020). *Verdiskaping og ringvirkninger fra fiskeflåten i 2019*. Nofima-rapport 41-2020.
- Vest-Finnmark Rådet (2020). *Havfisketurisme i Vest-Finnmark*. Sluttrapport – forprosjekt.

Tabell 1: Oversikt over intervjuobjekter

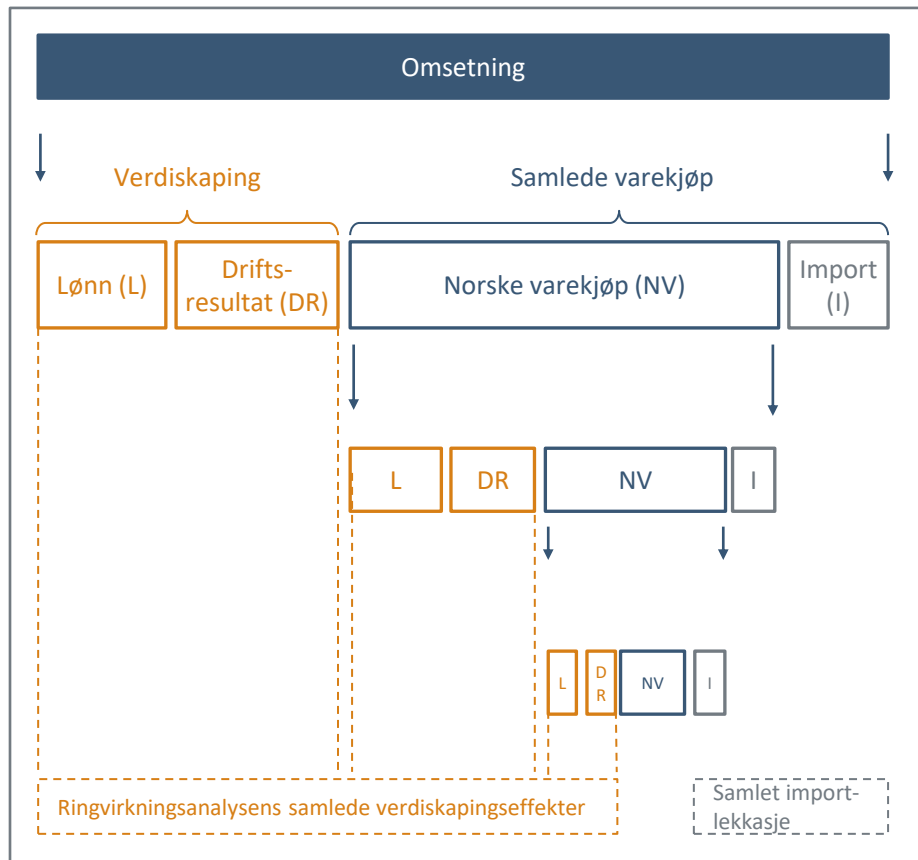
Intervjuobjekt	Navn
<b>Arnøy Brygge AS</b>	John Kristian Karlsen
<b>Big Fish Adventure</b>	Mona J. Saab
<b>Hitra Turistservice AS</b>	John Birger Brevik
<b>Kvernepollen Fiske og Ferie</b>	Kåre Toft
<b>Sandland Brygge AS</b>	Steinar og Stina Halvorsen
<b>Norges Fiskarlag</b>	Jon-Erik Henriksen, Jan Birger Jørgensen, Marianne Sandstad
<b>Nærings- og fiskeridepartementet</b>	Alessandro T. Astroza

## Kort introduksjon til ringvirkninger

Denne analysen tar utgangspunkt i en ringvirkningsanalyse. For å gi leseren en forståelse av denne analysen og våre beregninger vil vi gi en kort introduksjon til ringvirkningsanalyser.

Når staten eller private investorer setter i gang infrastrukturinvesteringer har dette store effekter på etterspørselen hos en rekke bedrifter i ulike næringer. I første omgang vil en entreprenør etterspørre leveranser fra blant annet bygge- og anleggsnæringen, samt tjenester fra eksempelvis ingeniører og arkitekter. Investeringen vil altså medføre økt produksjon hos både hovedleverandøren og hos leverandørene av hovedleveransene. Dette vil i sin tur påvirke etterspørselen hos enda flere bedrifter lenger nede i verdikjeden. Investeringene vil således understøtte både verdiskaping og sysselsetting hos en lang rekke bedrifter. Det er dette vi kaller ringvirkninger.

For hver bedrift i hele verdikjeden kan vi dele opp omsetning i fire ulike kategorier: norske varekjøp, utenlandske varekjøp, driftsresultat og lønnskostnader. Summen av de to sistnevnte utgjør det som kalles verdiskaping, mens norske varekjøp danner omsetning for bedriftene i neste ledd av verdikjeden. Figuren til høyre illustrerer hvordan en investering har effekter for hele verdikjeden. Summen av de oransje boksene i alle ledd utgjør de samlede verdiskapingseffektene.



### Beregningsmetodikk i ringvirkningsanalyser:

Endring i etterspørsel fra enten en næring eller som følge av et prosjekt eller en infrastrukturinvestering vil således påvirke norsk næringsliv og skatteinngang. Vi har modellert disse effektene ved å beregne størrelsen på investerings- og driftskostnadene og deres effekter på sysselsetting med bakgrunn i SSBs kryssløpsmatrise.

SSBs kryssløpsmatrise viser omfanget av leveranser, sysselsetting, skatter og avgifter, samt import og eksport i 64 NACE-næringer. Det er dette som danner grunnlag for modellen vår. Beregningene starter ved at vi plasserer vare- og tjenestekjøp fra bedriftene, samt turistenes forbruk der den hører hjemme i kryssløpsmatrisen. Modellen beregner med utgangspunkt i dette sysselsettingseffekter. For å fremstille varene og tjenestene som bedriftene produserer, må de kjøpe varer og tjenester fra andre bedrifter i Norge, samt importere. SSBs kryssløpsmatrise viser gjennomsnittlig import fra hver næring, samt en oversikt over leveranser mellom de 64 ulike næringene i statistikken. Med bakgrunn i dette kan vi beregne sysselsettingsimpulsen bakover i verdikjeden. For hvert ledd i verdikjeden blir sysselsettingsimpulsen stadig mindre. Vi beregner sysselsettingsimpulsen i uendelige ledd bakover, samtidig som betydningen av de bakerste leddene er tilnærmet null.

### Viktige analysebegreper

**Verdiskaping** er den merverdien bedriften skaper, altså selskapets bruttoprodukt. Verdiskaping måles som driftsresultat pluss lønnskostnader.

**Ringvirkninger** er en beregning av hvordan en etterspørselsimpuls fra en næring fordeler seg utover resten av økonomien gjennom kjøp fra underleverandører i flere ledd.

**Kryssløp** er en oversikt over alle næringers kjøp fra andre næringer på nasjonalt plan.

Det er viktig å være oppmerksom på at en ringvirkningsanalyse er en såkalt bruttoanalyse. Bruttoverdiskaping er høyere enn nettoverdiskaping. Bruttoverdiskaping inkluderer verdiskapingen som kommer som følge av aktiviteten rundt investeringen i utbyggingen, men den sier ikke noe om den alternative anvendelsen av arbeidskraft eller kapital. Hvis det er mangel på arbeidskraft vil en del av sysselsettingseffektene man kommer frem til i en ringvirkningsanalyse bli hentet fra andre næringer, og fører dermed ikke til en økning i samlet norsk sysselsetting.

### Ringvirkninger fra forbruket hos havfisketurismebedriftene:

Når vi skal beregne ringvirkningene av aktiviteten tar vi utgangspunkt i bedriftens regnskaper. Alle regnskapspliktige bedrifter angir antall ansatte til Brønnøysundregisteret. Det er disse tallene som brukes for å anslå de direkte effektene fra havfisketurismen. Vi foretar imidlertid to justeringer på disse sysselsettingstallene basert på data fra spørreundersøkelsen. For det første korrigerer vi for andelen av omsetningen hos bedriftene som kommer fra havfisketurisme (71 prosent) og for det andre for antallet av årsverk per sysselsatt i næringen (0,74). På tilsvarende måte finner vi omsetning, verdiskaping og vare- og tjenesteforbruk. For enkeltpersonforetak som vi ikke har regnskapsdata for, antar vi at omsetning og verdiskaping per sysselsatt er likt som snittet i de regnskapspliktige bedrifter. Dette tilsvarer rundt 1 millioner kroner i omsetning per person og 450 000 kroner i verdiskaping per person.

Man kunne ha forestilt seg at stordriftsfordeler resulterte i lavere omsetning og verdiskaping per person i mindre bedrifter, men dette finner vi ikke indikasjon når vi utelukkende ser på bedrifter som vi har regnskapsdata på og som har én eller to ansatte. Derfor har vi lagt til grunn de korresponderende verdiene for omsetning og verdiskaping for de minste bedriftene når vi beregner bidraget for enkeltpersonforetak som vi ikke har regnskapsdata for.

### Ringvirkninger fra forbruk hos reiselivsnæringen:

Havfisketurismen har en avledet ringvirkningseffekt i form av økt konsum i reiselivsnæringen. Denne kommer i hovedsak fra forbruk i restauranter, butikker, transport og andre opplevelsestjenester enn havfisketurisme. Basert på bedriftenes rapportering av antallet av gjestedøgn og deres kunders estimerte forbruk hos andre bedrifter kan vi beregne det samlede turistforbruket fordelt på kommuner.

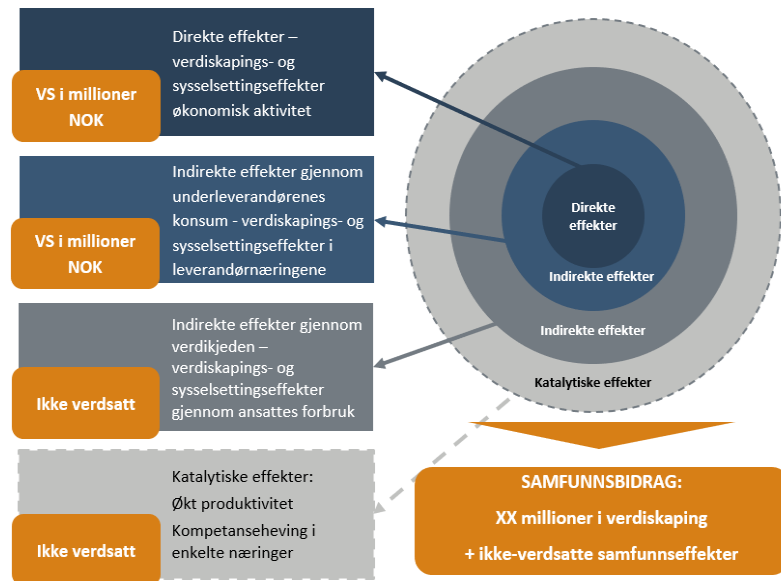
Det gjennomsnittlige forbruket hos andre bedrifter ligger på rundt 320 kroner per turist per døgn. Dette er noe lavere enn andre analyser av turistforbruk, men reflekterer delvis at overnatting skjer hos havfisketuristbedriften, samt at turistene bruker store deler av sin tid i Norge på havfiske. Samlet estimerer at det i Norge var 1,37 millioner gjestedøgn, fordelt mellom om lag 198 000 turister. Deres samlede forbruk hos andre bedrifter tilsvarte 440 millioner kroner i 2019.

## Kvalitativ drøftelse av modellens resultater:

Som det ses i figuren til høyre er det en rekke effekter som kan forventes i etterkant av en økning i økonomisk aktivitet. Mens vi tidligere har diskutert de direkte og indirekte effekter, tar modellen ikke inn over seg induserte og katalytiske effekter.

- Induserte effekter:** De induserte effektene oppstår i dette tilfellet gjennom konsumet til de direkte og indirekte ansatte. Konsumet skaper ny etterspørsel, som igjen vil bidra til sysselsetting og verdiskaping. I denne rapporten har vi valgt å ikke inkludere disse effekter. Dette skyldes at konsumeffekter i hovedsak genereres av nettoeffekter. Ettersom vi ikke eksplisitt har kvantifisert nettoeffekter i denne rapporten er de induserte konsumeffekter holdt utenfor.
- Katalytiske effekter:** De katalytiske effektene er dynamiske effekter som det ikke går an å estimere ved hjelp av kryssløpsberegninger. Klassiske relevante eksempler på katalytiske effekter er klyngedannelse og kunnskapseksternaliteter. Dette kan igjen påvirke det lokale næringslivet. Med andre ord kan de samlede effektene potensielt bli mye større enn hva som skisseres som sysselsettingseffekter i denne rapporten. De katalytiske effektene belyses til dels i denne rapporten ved å undersøke andre samfunnseffekter av havfisketurismen på næringsliv og arbeidsmarked.

Typene av effekter som analyseres i forbindelse med økt økonomisk aktivitet. Kilde: Menon Economics



Sysselettingseffekter (målt i årsverk) fordelt på næringer og «ringer» i analysen. Kilde: Menon Economics

Sysseletting	Direkte effekter	Ring 2	Ring 3	Ring 4	Ring 5	Ring 6
Primærnæringer	-	14	5	2	1	0
Industri	-	55	15	6	2	1
Kraft o.l.	-	6	3	1	0	0
Bygg og anlegg	-	5	4	2	1	0
Handel	150	26	21	8	3	1
Transport	-	20	9	4	1	1
Overnatting og servering	930	13	3	1	0	0
Teknisk ekspertise	-	37	12	5	2	1
Andre tjenester	-	55	12	5	2	1
Finans og forsikring	-	6	2	1	0	0
Annet	-	39	4	1	0	0
Bemannings tjenester	-	11	2	1	0	0

For å anslå effektene fra havfisketurisme vektet etter næringens ressursuttak, må vi anslå ressursuttaket fra næringen i regionen. Gjennom Fiskeridirektoratets statistikk for fangst i turistfiske har vi oversikt over den beholdte fangsten av artene torsk, sei, steinbit, kveite og uer er i Norge, målt i antall fisk. I turistfiske er det dessuten mye fangst som gjenutsettes, og det føres også statistikk på dette for de samme artene.

Det er grunn til å tro at en betydelig del av fangsten som slippes ut igjen likevel ikke overlever. I basisanslaget vårt legger vi derfor til grunn ressursuttaket som summen av beholdt og et anslag på sluppet ut fangst som ikke har overlevd. I våre beregninger antar vi at 75 prosent av den gjenutsatte fisken overlever. For anslaget totalt betyr denne forutsetningen at den gjenutsatte fangsten som ikke overlever utgjør 37 % av det totale anslåtte ressursuttaket.

For å finne effektene per kg fangst, må vi regne om fra antall fisk til antall tonn. Det finnes ikke grunnlag i fangststatistikken for å slå fast forholdet mellom disse størrelsene, og her legger vi derfor til grunn gjennomsnittsverdier basert på kommersiell fangststatistikk for enkelte arter og oppgitte normalverdier på vekt innen havforskning for andre.

Tabell 2: Forutsetninger ved beregning av verdiskaping per ressursuttak. Kilde: Menon Economics og Fiskeridirektoratet

Art	Anslått gjennomsnittsvekt (kg per fisk, rund vekt)	Anslått fangst fra fisketurisme (tonn, 2019)	Fangst fra næringsfiske (tonn, 2019)
Torsk	4,22	3 832	329 897
Kveite	1,45	33	17 609
Uer	0,99	150	31 816
Steinbit	2,5	70	7 654
Sei	4,5	4 622	194 980

Tabellen over gjengir våre forutsetninger om gjennomsnittsvekt samt det anslåtte uttaket fra fisketurisme i 2019. Forutsetningene våre om gjennomsnittlig vekt per art baserer seg dels på data fra sluttседdelregisteret, og dels fra statistikk fra Havforskningsinstituttet. Anslaget på uttak i tonn i 2019 omfatter både beholdt og anslått gjenutsatt fangst som ikke har overlevd.

Det samlede anslaget på uttak av fisk fra havfisketurisme i Norge er om lag 8700 tonn fisk. For å finne de sammenlignbare tallene for ressursuttaket fra næringsfiske, har vi benyttet Fiskeridirektoratets statistikk for landinger fra norske fartøy i 2019.

Beregningsmetoden gjør at anslaget er spesielt følsomt for antagelsene om gjennomsnittlig vekt og overlevelse for sei og torsk, ettersom dette er artene som klart dominerer fangststatistikken.

## Andre kilder til usikkerhet

Det er flere usikkerhetskilder til det sammenlignende anslaget. Her drøftes noen av de viktigste og hva de vil bety for anslaget.

### 1. Høsting av andre arter enn de som foreligger i statistikken.

Det er kun fem arter det føres statistikk på når det kommer til uttaket fra havfisketurisme (kveite, sei, steinbit, torsk og uer), men turistfiske vil også medføre uttak av flere arter enn de det rapporteres statistikk for til Fiskeridirektoratet. Anslagene over veker kun fangsten basert på det rapporterte fisket, men også fangst som ikke er rapportert bør strengt tatt medregnes. Vi har ikke foretatt noen vurdering av uttaket til havfisketurismen av andre arter enn de som rapporteres til Fiskeridirektoratets register. Hvis forholdstallet i uttaket av rapporterte og ikke-rapporterte arter fra turistfiske tilsvarer forholdstallet mellom de samme artsgruppene i kommersielt fiske, tilsier det at anslagene for havfisketurisme bør nedskaleres med en proporsjonal andel, om lag 60 % på nasjonalt nivå. Både verdiskaping per kg fangst og andel sysselsatte vil likevel holde seg høyere enn anslagene for tradisjonelt næringsfiske.

### 2. Betydningen av gjenutsatt fangst for ressursuttaket.

Mellom 60-80 % av fangsten i havfisketurisme gjenutsettes. Selv om gjenutsatt fisk kan overleve, er det rimelig å anta at en betydelig andel av fisken også dør. Sånn sett bør den også regnes som en del av havfisketurismens ressursuttak. Det er samtidig også rimelig å anta at fisken som gjenutsettes vil ha lavere snittvekt enn fangst som tas om bord. I basisanslaget har vi lagt til grunn at det anslåtte volumet på gjenutsatt fisk som ikke overlever tilsvarer 25 % av den gjenutsatte fangsten.

### 3. Bidrag fra turister som ikke kun reiser på grunn av havfisketurisme.

I basisanslaget for verdiskaping per fangst i havfisketurisme har vi regnet med all verdiskaping. Det kan argumenteres for at en del av ringvirkningene ville vært utløst også om ikke turistfiske var et alternativ, for eksempel hvis turistene uansett hadde reist til stedet de driver fisketurisme, men bedrevet andre fritidsaktiviteter istedenfor. For å ta høyde for denne effekten, ba vi turistfiskebedriftene anslå hvor stor andel av deres gjester som hadde turistfiske som den utslagsgivende grunnen til at de besøkte stedet. Ved å se bort fra den øvrige andelen, kan vi anslå betydningen av denne faktoren. I spørreundersøkelsen oppga bedriftene i snitt at 74 prosent hadde fisketurisme som den utslagsgivende grunnen. Skal man ta høyde for dette, tilsier det at verdiskaping og sysselsetting fra havfisketurisme bør nedskaleres med omtrent 26 prosent.

### 4. Ulovlig uttak fra fisketurisme.

Det kan argumenteres med at det også bør regnes inn ressursuttak fra ulovlig turistfiske. I spørreundersøkelsen ba vi turistfiskebedriftene gi et anslag på hvor stor andel av ressursuttaket som stammer fra ulovlig aktivitet. Det gjennomsnittlige anslaget var at 12 prosent av uttaket stammer fra ulovlig aktivitet, og tas det høyde for dette tilsier det at effektene fra havfisketurisme bør fordeles på et tilsvarende økt volum. Anslaget på ulovlig fiske er heftet med betydelig usikkerhet. Det er svært krevende å slå fast hvor stort omfanget av denne aktiviteten reelt sett er. Selv om det kan argumenteres for at eiere av lovlig fisketurismebedrifter vil ha innsikt i dette, vil mange ikke ha særskilte forutsetninger for å mene noe om dette. Skal man ta høyde for dette, bør i så fall verdiskapingseffekter også økes med den andelen verdiskaping som slikt turistfiske medfører.





Foto: Visit Norway

